

totus aderat familia ejus, qui unquam fuerat pupulus. Alia foris & circa limina, qua nec impatori effringere liceret, triumphabantque etiam dominis mutatis ipse domus. Universae imagines tunc movebantur pertinentes ad familiam, excepta statua Scipionis Africani (dum triumphus cuilibet ex familia Cornelia collocata in cella Jovis, uti videbimus 16. Septembris. unde nequibat avelli. Valer. Maxim. lib. 8. cap. 15. & Chartar. fol. 13. Etiam Deorum signa inferebantur in triumphum, excepta statua Herculis in Foro Boario collocata, quae Triumphalis dicebatur (arbitror, quia uti fidelis, in pompa non frangeretur) eo quod per triumphos habitu triumphali ornabatur. Plin. lib. 34. cap. 7. Chartar. fol. 17. & Bulenger. cap. 19.

15 Ita ergo fiebat dedicatio statuarum in honorem hominum: aliter profecto simulacrorum Numinum. Consecratio igitur statuarum, signorum, aedium, ararum, templorum, & caetera, de quibus infra num. 16. apud Romanos fiebat per Consulium aut Imperatorem accenso foculo cum tibicine, verbis priscis & solemnibus, praevunte Pontifice Maximo, praefante carmen capite velato, & concione populi advocata: a quo munere arcebat funere pollutus, aut aliquo moerore percitus juxta Numae ritus. Tunc invocato Numine, nominatoque, conceptis verbis consecrabantur dicata. In consecranda ara vel simulacro non oportebat postem tenere; at necessarium in dedicatione templi, facelli, phani, basilicae aut aedis: alias si aliquid non rite factum, totum profecto irritum. De Horatio Pulvillo, cui contigit dedicatio Aedis Jovis Opt. Maxim. in Capitolio, dicit Senec. ad Marciam, cap. 13. Hoc fecit Pontifex, cui postem tenui, & Capitolium dedicanti, mors filij nunciata est: quam ille exaudisse dissimulans, & solemnia pontificalis carminis verba concepit, gemitu non interrumpente precationem, & ad filij sui nomen Jove propitiato. Dignus mehercule fuit memorabili dedicatione: dignus amplissimo sacerdotio, qui colere Deos ne iratos quidem destitit. Latè refert Tit. Liv. lib. 2. sect. 25. (similiter ad quercum pastoribus sacram, cum spolijs hostium Romulus sacravit templum Jovi Feretrio: ibid. lib. 1. sect. 33.) Valer. Max. lib. 5. cap. 10. Majol. lib. 2. colloq. 1. & Stuck de Sacrific. Gentil. cap. 89. ubi plura ad rem legeris. Etiam si ex verbis concipiendis vox caderet, vel syllaba, infecta cunctas qua de causa de Metello Pontifice ait Plin. lib. 11. cap. 37. Adeo inexplicata lingua

Ritus de-dicationis Statuarum Deorum.

Quando tenebatur postis in de-dicatione?

Senec.

Edes, aed-cula, facel-lura.

Delubrum, Fanum.

Plin.

fuisse accepimus; ut multis mensibus tortus cre-datur, dum meditatur in dedicanda aede Opife-ra dicere. Hinc Tull. Hostilius tactus de caelo, quia rite verbis haud traxit Jovem è caelis. Volventem Commentarios Numa (infit Liv. lib. 1. sect. 104.) cum ibi quidam occultata solemnia sacrificia Jovi Elicio facta invenis-ser, operatum in sacris se abdidisse; sed non rite initum, aut curatum id sacrum esse: nec solum nullam ei oblatam celestium speciem, sed ira Jovis sollicitati prava religione, fulmine ip-sum cum domo conflagrasse. Vid. Rhodigin. lib. 16. cap. 14. alioque 10. Sept. n. 5. Ad rem Ludovic. Vives in Augustin. 10. Civ. cap. 28. Periculosa res est, nisi rite exerceatur. Irritantur enim demones & magna inferunt ma-la imperitiè excantanti; quod multis horrendis supplicijs ostenderunt, quippe amant perfectam impietatem.

16 Notanda est (quia voces usquequa-què occurrent) locorum sacrorum differen-tia. Basilica est domus Regia, quod Nos Pallatium dicimus. Unde cum templis esset perfimilis (etsi constaret ambulationibus amplissimis praetemplis) templa quae spa-tiosa, claustris vel atrijs instructa, Basilicae dicta sunt: proprie autem Basilica est do-mus ampla, caularum cognitioni destina-ta, vel quia ibi Reges conveniebant juri di-cundo, vel quia ex tota urbe alij ibi causas agendi; alij consultandi, alij expediendi gratia confluebant. Adi Vitruvium lib. 5. cap. 1. & Marlian. in Rom. Topograph. lib. 5. cap. 4. Templum dicebatur aedificium sa-crum loco augurato. Cornelio Fronto de Vocabul. differenti. Donat. quia in editiore loco conditum, unde cuncta contemplari possumus. Non enim omnes aedes sacra erant templa (ait Marc. Varro, 1. de Ling. Lat. Curia augurato condita, erat templum: aedes sacra non augurato condita, templa non dicebantur; neque in illis poterant haberi se-natus. Idem Jacob. Boissard. 1. p. Rom. descript. cap. 160. Aedes pro cubiculo aut coenaculo aliquando usurpatur, sicut in plu-rali numero pro domibus privatis: at singu-lari numero, pro templo, vel sacrario: unde Aedacula pro templi sacri appendice, vel loculo statuae. Siccine sacellum, angustus brevisque locus Deo sacer; q. d. parva cel-la, vel cella sacra. Aul. Gll. lib. 6. cap. 12. qui addit, in sacellum praeter consecratio-nem, aram esse necessariam. Delubrum sa-cer est locus, in quo Dei alicujus simula-crum, rite dicatum: vel quia ibi noxij pe-ricula diluunt. Front. verb. Delubrum. Di-ctum Fanum aliqui arbitrantur à Fauno, qui

Quid sit trahere so-rem de cae-lo.

Tit. Liv.

Jupiter Elicus.

Viv.

Quid sit Basilica?

Templum.

M. Var.

Edes, aed-cula, facel-lura.

Delubrum, Fanum.

in-

inter Latinos primus Dijs templum erexit. Martian. Capella in Mytholog. Quare ex ejus religione nominata templa Fana: econ-traque profanum, quicquid sine religione. Arbitror cum Asconio in 3. Verrin. Fanum dici templum aut sacellum, quò aliqua sta-tua vocalis. Sic fanatici, qui furiosi divina-bant, exeuntes ab aris, sicut lymphatici, di-vini aqua pota. sacrarium, etsi proprie pro loco, quò sacra reponerentur; antonomas-ticè accipitur pro loco sanctiore in tem-plo, seu adyto, ad quod non omnibus ad-itus concedebatur. Ara dicta ab ansis, quae constabat. Precantes enim in templo, aut jurantes arae ansas tenebant, uti observant Donatus & Servius in Virgil. 12. Aeneid. v. 201. & Macrobi. 3. Saturnal. cap. 2. Ap-rius Tertullian. Apolog. cap. 24. aram au-rens dictam ab arula, sive foculo, in quo ignis. Differt ara ab Altari, eò quòd Arae essent Dijs Superis & Inferis; Altaria dun-taxat Superis. Hinc Altaria ab altitudine, Ara ab ansis. Pamel. in Tertullian. loc. cit.

17 Lucus per antiphrasim, quali sine lu-ce, ut placet Servio: at proprie Lucas pro-pter lumina crebra in nocturnis sacrificijs ut arridet Frontoni. In Lucis ex arbore pro-ceriere pendebat lucerna, ut observat Ju-ustus Lips. 1. Elector. cap. 3. canitque Pruden-tius in Symmach. v. 1819. Et quae fumificas arbor vittata lucernas sustinuit, cadit ultrivi succisa bipenni. Diximus, Tom. 6. T. 1. n. 54. Lucus ergo erat locus, manu arboribus confusus, non caedus, alicui Deorum, vel hominis cine-ribus consecratus: qui priusquam extrueretur (alias non esset religiosus) fulmine de-bebat esse tactus: expiarique congruebat bidentali, hoc est, ove, ad prodigij procu-rationem immolata, ibique solemniter se-pulta. Cornut. in Satyr. 1. Persij, v. 27. Valla, 4. Eleg. ut. cap. 56. & Rosin. lib. 1. cap. 13. Tacit. de Morib. Germanor. cap. 9. inquit: Lucos ac nemora consecrant, Deorum-que nominibus appellant secretum illud, quòd sola reverentia vident. & cap. 40. Antiqua re-ligionis lucus ostenditur. In omnes nationes praevaleuit hujusmodi error, arboribus ado-ratis, vel intra lucos idolis. Ovid. 3. Amor. Eleg. 12. v. 8. Concedes Numinis esse locum. Sil. Ital. 2. de Bell. Punic. v. 63. Arbor Numen habet. Sua Fatidico repetebat no-mina luo. Statius, 4. Thebaid. v. 425. Nec ca-ret umbra Deo. Cui lucus dicatus, frequen-ter peregrinos immolabant, uti tam in Tau-ris, quam Romae fiebat in Dianae Aricinae cultum, de qua 13 August. Unde Lucan. 3. Pharsal. à v. 399.

Sacrarium.

Ara.

Altaria.

Lucus.

Prudent.

Quid bi-dental?

Tacit.

Lucus erat longo nunquam violatus ab evo, Obscurum cingens connexis aera ramis, Et gelidas alte summotis Solibus umbras: Silvanus, Nymphaeque tenent, & barbaram ritu Sacra Deum, structa sacris feralibus ara: Omnis & humanis lustrata cruoribus arbor. Hoc intuitu praescribitur filijs Israel destru-ctio imaginum & lucorum. Aras destrues: con-fringe statuas, lucosque succide. Exod. 34. 13. Deuter. 7. 5-12. 3. Accinit Claudian. 1. de Laudib. Silicion. v. 229.

Lucosque vetusta Religione truces, & robora Numinis instar Barbarici, nostra seriant impune bipennes.

18 Haecine festa erant conceptiva apud Romanos, qui cuncta acceperunt à Graecis, uti contendit Halicarnas. lib. 1. Rom. Antiquit. inter quos etiam festivi-tates conceptivae & publicae & privatae. Graecis autem ob prosperos successus, & partem de hostibus victoriam (ait Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 27.) rarenter supplicatio, sapius epu-lum per singulas tribus dari, & ludi indici so-lebant. Hujusmodi plausus dicebantur Ana-cteteria, ut notat Joann. Meursius in Graec. feriata, ubi notat AA. loca infirma, maxima curatione indigentia: unde liber dicendus Medicus lectiorum, haud Index Hellenicarum feriarum. Epinicia etiam di-cebantur, quum choreis & canticis recipie-batur à Republica Dux victor: in cujus pompa vasa argentea & aurea portabantur, absque ulla imagine; sacra decernentes, quali hoc magnificentum laudationis munus. Meursius in Panathen. cap. 23. & Halicar. lib. 3. cap. 14. Apud Romanos Epinicia quo-que; sed dicebantur carmina, ignes noctur-ni, pyraeque accensae in testimonium publi-cae laetitiae ad primum victoriae nuncium; vel urbem ingrediente Imperatore. Rhodigin. lib. 15. cap. 15. alique quos videris, Tom. 3. T. 4. n. 6. & Tom. 6. T. 11. n. 17. Con-stat ex Scriptura, Judith. 3. 10. Epiniciorum initium sumptum à cantore Apolline in convivio cunctorum Deorum in plausum Jovis ob victoriam reportatam de Saturno. Natal. Com. 2. Mytholog. cap. 1. ex Tibullo, lib. 2. Eleg. 2. à v. 7.

Clau-dian.

Festivitates conceptivae apud Graecos.

Alex. ab Alex.

Meurs.

Epinicia.

Origo.

Tibull.

Gamelia, Apaylia, Proseteria Amphidromia, Ephe-lia.

h 2

Prologus Galeatus,

nia, dum nomen natis imponebatur, in-
structis sacrificio & convivio, signatoque
paranymphe, panque occulte tosto, dum
puer tradebatur nutrici. Athen. lib. 11. cap.
8. Plato in Theat. & Clemens Alexand.
Stromat. lib. 6. Ephesia, cum inter puberes
pueri referbantur, comam tondebant,
Apollinique, vel alicui fluminum dicabant
(de quo Tom. 4. T. 1. n. 19. & 24.) quo die
domus fores ornabantur bifida lauro. Plu-
tarch. in Theseo, & Censorin. de Die natali.
cap. 14. Epidemia dicebantur, si aliquis in-
columis e peregrinatione rediret: Genesi
verò, ubi amici & familiares in memoriam
fato functi, ejus natale celebrabant; quæ
quidem dicebantur Genethlii, dum viveret. A
Plinio defuncti memoria vocatur Itada, lib.
35. cap. 2. Ipse Epicurus in testamento suo
natale patris, matris, fratrum & suum post
mortem celebrandum ordinat: ait Laert. in
ejus Vit. lib. 10. & Meurs. de Funerib. cap. 36.
Vid. 21. Januar. n. 7. A foeminis celebra-
batur Thefaracothon: id est, dies quadragesimus,
à partu, de quo Censorin. cap. 11. Hos dies
in Græcia insignes habent: namque prægnans
ante illum non prodit in sanum, & post partum
non nisi post quadragesimum. Innuit Euripid.
in Electra, v. 654. ubi: Dic Soles, die-
que quibus purgatur puerpera. Arbitror sum-
ptum ab Hebræis: Levitic. 12. 4. Ita alia
festa apud Græcos conceptiva: at de his ni-
hil agendum, sed tantum de statis, statutis
à Magistratibus, & in Fastos à Pontificibus
relatis tam inter Græcos, quam inter Ro-
manos. Kircherus in Egypt. Oedip. 1. p.
syntagm. 3. cuncta autumnat sumpta ab
Egyptijs; quippequam Egyptus sentina
superstitionum, quæ in cunctis nationibus
inveniuntur execrandæ, nec abs re. Dum si-
gno Græcos, intelligendum est de universis
Respublicis, scilicet Atticorum, Laconum,
Thebanorum, Locrensium, Argivorum, Co-
rinthiorum, Achæorum, Aetolorum, Acar-
nanum, Cretensium, Rhodiorum, Lycio-
rumque cum Ephesijs, etsi in Asia: aliàs si
dum dicuntur Græca festa, Atheniensibus
tantum fuissent attributa; haud aliud egissent
nisi festa. Quare dum quotidie signantur:
alia hæc, alia autem hæc debent intelligi.

20 Roma non solum propria, sed etiam
peregrina celebrabantur: etenim in omnes
gentes arbitrabatur imperium, modò il-
larum Numina ac simulacra adducerentur
in cultum. Cum penè omnibus domina-
retur gentibus; omnium gentium serviebat
erroribus; magnamque sibi videbatur af-
sumpsisse religionem, quia nullam respue-
bat exterarum falsitatem. Ibi (inquit Leo

Papa, in Natal. Apostolor. serm. 1.) diligen-
tissimâ superstitione habebatur collectum, quic-
quid usquam fuerat vanis erroribus institutum.
Ne mireris: ita Roma in idola proje-
cta & specie religionis, ut Numina col-
leret plus quam triginta millia. Vid. Au-
gustin. late tractantem prioribus libris de
Civ. Dei. Vulgaris turba & rudis (infit Ha-
licarnas. lib. 2. cap. 11.) philosophiæ sermo-
nes in deteriore partem accipit: duplex hinc
cepit incommodum; aut Deos contemnens tan-
quam multis involutus infortunijs, aut à nulla
iniquitate turpitudineve abstinens; cum videat
Deos his obnoxios. Accipiebat Roma avidè
à Græcia deauratos errores, quasi e coelo
Sol intelligentiæ radios emitteret abscon-
ditæ veritatis. Malum à Græcis ortum est, quo-
rum levitas instructa dicendi facultate & copia;
incredibile est, quantas mendaciorum nebulas ex-
citaverit. Eusebius, 1. Divinat. institut. cap.
15. Joseph. Contr. Appion. Cato de Origin.
Ital. quem Plinius exponit, lib. 29. cap. 1.
subditque: Bonam, eorum litteras inspicere,
non perdiscere. His embolijs eò devenirent
infatuati Romani, qui prius locorum Ge-
nios aut Numina tantum colebant, non
loca; ut Romam uti Deam adorarent,
ejusque aram collocarent in Circo Ma-
ximo. Notat Dalecampius in Plin. lib. 3.
cap. 5. increpatque Prudentius in Symmach
à v. 307.

Ac sacram resonare viam mugitibus ante
Delubrum Romæ, colitur nam sanguine & ipsa
Mors Dea, nomenque loci ceu Numen habetur:
Atque Urbis, Venerisque pari se culmine
tollunt
Templa, simul geminis adolentur thura
Deabus.

Parum illis visum in suis arvis à se erectam
sibi Romam destinare Deam, & ejus Numen
ampliarunt in adorationem orbis. Ridè
Martialem, lib. 12. Epigram. 8.

Terrarum Dea, gentiumque Roma,
Cui par est nihil, & nihil secundum.
Adi Just. Lipsium, de Magnitudin. Roman.
Imper. cap. 2. & Bulenger. 2. de Imper. Ro-
man. cap. 5. Plura in argumentum delica-
bimus 25. August.

21 Hinc quia duntaxat de statis festis
fermo fit, titulus hujus lucubrationis
Ephemerides: etenim juxta Aul. Gellium,
lib. 5. cap. 18. Cum per dies singulos res ge-
stiæ scribuntur, ea historia Græco vocabulo Ephe-
meris dicitur: id eorum est quasi Diarium
scribitur. Ephemerides instituit in Senatu
Cæsar, ut asserit Sueton. in eo, cap. 20.
quo loco Just. Lipsius subdit: Ijs continen-
buntur res, rationesque populi, judicia publica, co-
mi-

Leo Pap.

Unde tanta
in Romanis
superstitio?

Hali-
carn.

Euseb.
Græci men-
dacissimi.

Plin.

Roma Dea
habita.

Prudent.

Martial.

Quid Ephe-
merides?
Aul.
Gell.

Just.
Lip.

& totius operis argumentum.

mitia, supplicia, ædificia, natiuitates, illu-
stres mortes, matrimonia, divortia. Adi Ci-
ceron. pro Quintio; & Tacit. 3. Annal. cap.
31-16. cap. 22. Non secus agemus quolibet
die ingerendo etiam sacra Deorum; at
ne cæspiter, erretque lector in vocibus mul-
tiplicium Numinum; maximè discrimine
temporum; congruit scire unde ordo si-
perstitutionum. Saturni dicebantur (ait Xe-
nophon. de Æquivoc. cap. 1.) capita fa-
miliarum nobilium Regum, qui urbes condide-
runt sensitim. Primogeniti eorum Joves, &
Junones: Hercules verò nepotes eorum fortissi-
mi: patres Saturnorum Cæli, uxores Rheæ,
& cælorum Vesta. Quot ergo Saturni, tot Cæ-
li, Vesta, Rheæ, Junones, Joves, Hercu-
les. Idem quoque qui unis populis est Hercu-
les, alteris est Jupiter: nam Ninus qui Chal-
dæis exiit Hercules, fuit Assyrijs Jupiter, qui-
bus oppidulum paternum tetrapolim & caput imperij
statuit. Unde ipsum, Ninum, id est, Jovem
cognominarunt, qui proprio nomine Assyrius diceba-
tur, à quo Assyrii dicti, & à cognomine, urbs Ni-
nus dicta. Sic de alijs æquivocis, quorum ex-
plicationem discas à Joann. Anno in Berosi
Commentar. tibi pulcherrima ac in propo-
situm selectissima.

§. IX.

De Diebus felicibus & infelicibus.

DE diebus infaustis, sive Ægypti-
ciis diximus §. 3. n. 3. Fe-
lices dicebantur, dum aliquid cadebat ad
votum, vel ultra votum; sese fortunâ (quam
colebant magnoperè) ingerente in sinum.
Varij ritus in utrisque diebus apud Præcos
fuere. Modum celebritatis indicat Juvenal.
Satyr. 12. v. 91.

Cuncta nitent, longos erexit janua ramos,
Et matutinis operitur festa lucernis.
Tertullian. Apologetic. cap. 35. Cur (ait)
die læto non laureis postes adumbramus, nec
lucernis diem infringimus? Pamel. hic, Just.
Lipf. Elect. lib. 1. cap. 3. & Isaac. Grangæus
in loc. cit. Juvenal. Romani quoque (inquit
Alexand. ab Alex. lib. 4. cap. 20.) quid
quoque die lucri damnique fecissent, litteris de-
signabant; quo Ephemerides dictæ. Dies olim no-
tabantur lapillis, sumpto more à Thraci-
bus: nam dies ex lætitia computantes (qui
dies ex Sacra pagina dicuntur Dies homi-
nis, Jerem. 17. 16. de quo Tom. 6. T. 9. n. 45.)
candido calculo; infaustosque atro vel

fusco: collatis ergo lapillis, noverant,
tot dies vixisse, quot felices exegere.
Alex. ibid. & Erasim. Chirad. 1. Centur.
1. Adag. 78. & Centur. 5. Adig. 53. Pro-
pterea in Romanor. tumultis, de quo
Gruter. & Boullard. in 4. p. Antiquit.
Roman. invenitur: Vixit VII. ani. dura-
vit LXIII.

Quorum dulcia mixta sunt amaris
Sed jucunda tamen fuere plura:
Et si calculus omnis huc & illuc
Diversus, decolorque digeratur,
Vincer candida turba nigriorem.

Succinit Martial. lib. 12. Epigr. 34. Ori-
ginem aliam signat Cæli. Rhodigin. lib.
14. cap. 9. Nam in Santos (ait) pugnans Pe-
ricles exercitu octavianam distributo; sorte pugna-
turus educebat: cui autem alba obrigisset faba, is
epulabatur & otio perfruebatur pingui. At fre-
quenter ad Thracem mos reducitur, de qui-
bus Plin. lib. 7. cap. 40. Vana (exclamat)
mortalitas, & ad circumscribendum seipsam inge-
niosa, computat more Thracia gentis: que calculos
colore distinctos pro experimento cuiusque diei in ur-
nam condit; ac supremo die separatos dimumerat,
atque ita de quoque pronunciat. Ovidius, Epist.
21. v. 124. & Horat. 1. Carm. Od. 36. v.
10. lib. 2. Satyr. 3. v. 246. suffragantur pro-
posito.

Quorsum abeant sani? Creta an carbone
notandi?

Alba ne careat pulchra dies nota.
Somnia formoso candidiora die.

Causam signat Perlius, Satyr. 5. v. 108. &
Lactant. Firmian. de Phœnic. v. 154.

Quæque servanda forent, & quæ fugienda
vicissim,
Illa prius creta, mox hac carbone notabant.
Protinus insculpunt sacrato in marmore
formam,

Et signant titulo rem, diemque novo.

2 Felices dies plaudebantur titulo Lu-
cis vel Solis, dicebanturque Boni & Candi-
di, quasi collati forte cælesti; eo sensu quo
Plato lib. 5. de Republ. & Plutarch. libell.
de Discrim. adulator. & amic. Deos vocant
Candidos.

Candidus insuetam miratur lumen Olympi.
Virgil. Eclor. 5. v. 56. Candidus, id est, felix,
ait Jacob. Pontan. Splendor enim & candor
vitæ beatæ ac felicitatis insigne: unde idem
3. Æneid. v. 538. Late candore nivali: ubi Ser-
vilius: Candidus, id est, Deus immortalis, contra
mortuos qui Nigri dicebantur. Hinc Juvenalis Sa-
tyr. 1. v. 72. Nigros esse ferre maritos. Non niger
jam, est occisus Jul. Cæsar.

Clarum dispergere lumina lucem
Adventum testata Dei.

Dies notati
calculis.

Martial.

Rhodig.

Plin.

Albis &
nigris.

Horat.

Ovid.

Perl.

Lactant.

Virgil.

Qui dies
niger, vel
candid?

Claudian.

Mo-